

DOI: [10.32702/2307-2105-2018.11.81](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2018.11.81)

УДК 336.146

*Н. М. Коломийчук,
к. е. н., доцент кафедри фінансів ім. С. І. Юрія,
Тернопільський національний економічний університет, м. Тернопіль*

ОСОБЛИВОСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕРЖАВНОГО ВНУТРІШНЬОГО ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ В ПРОЦЕСІ БЮДЖЕТНОГО ПЛАНУВАННЯ

*N. Kolomyuchuk
Ph.D. in Economics, Associate Professor of S. Yurii Finance Department, Ternopil National
Economic University, Ternopil*

FEATURES OF IMPLEMENTATION OF THE STATE DOMESTIC FINANCIAL CONTROL IN THE BUDGET PLANNING PROCESS

У статті викладено проблемні аспекти щодо особливостей здійснення державного внутрішнього фінансового контролю в процесі бюджетного планування. Охарактеризовано проблеми у бюджетному плануванні в нашій державі, які враховуються при здійсненні фінансового контролю. Проаналізовано показники, від яких залежать обсяг бюджетних доходів, розмір і структура запланованих видатків. Виокремлена перевага цього контролю - це цільове, ефективне й економне використання бюджетних коштів у майбутньому. Доведено, що у сучасних умовах бюджетне планування має бути спрямоване на вирішення завдань оптимізації фінансування державних програм за умови економії та суворой дисципліни щодо витрачання бюджетних коштів. Також згруповано основні проблеми системи державного внутрішнього фінансового контролю та запропоновано зміни, які доцільно провести для їх усунення. У статті висвітлено основні напрямки вдосконалення організації державного внутрішнього фінансового контролю в бюджетному процесі, з'ясовано ряд заходів для створення єдиної системи контролю та визначено пріоритетні напрямки вдосконалення практики цього контролю в бюджетному процесі.

Economic trends and consequences of the global financial crisis have shown the need to improve and the formation of appropriate mechanisms of state financial control as a significant component of the financial system of the country. The current state of the state internal financial system control in the budget process is unsatisfactory, and facts of misuse non-return of budget funds, ineffective management and alienation of the state property is often observed. The article outlines the problematic aspects of the peculiarities of the implementation of the state internal financial control in the budget planning process. The problems in budget planning in our state that are taken into account in the implementation of financial control are described. The indicators, which depend on the volume of budget revenues, the size and structure of the planned expenditures, are analyzed. The distinction of this control is the targeted, efficient and economical use of budget funds in the future. It is proved that in modern conditions budget planning should be aimed at solving problems of optimization of state programs financing, provided that economies of scale and strict discipline are applied to spending budget funds.

The main problems of the system of state internal financial control are also grouped together, and

changes are proposed that are advisable to eliminate them. The article outlines the main directions of improvement of the organization of state internal financial control in the budget process, clarifies a number of measures for the creation of a unified control system and identifies the priority areas for improving the practice of this control in the budget process. The process of making decisions on the formation and distribution of budgetary funds is traditionally one of the most important elements of the budget process of any country, on which the efficiency of the use of financial resources of the government depends to a large extent. The necessity of state financial control in the process of budget planning is aimed at increasing the level of financial discipline, due to the dramatic strengthening of control over the formation and spending of budget funds, state property, the harmonization of the legislative framework, improving the efficiency of the control bodies, etc. The organization of state financial control in the budget process largely depends on the ways of economic development of the state, the level of welfare of the population, the scale of the shadow economy and economic crimes.

Ключові слова: бюджет; бюджетний процес; планування; бюджетне планування; контроль; державний внутрішній фінансовий контроль; доходи; видатки.

Key words: budget; planning; budget process; budgetary planning; control; state internal financial control; incomes; expenses.

Постановка проблеми: Усунення недоліків діючої системи державного внутрішнього фінансового контролю в процесі бюджетного планування є вкрай важливою проблемою у сфері державних фінансів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання особливостей державного внутрішнього фінансового контролю в процесі бюджетного планування О.О. Анісімов, В. Д. Базилевич, М. Г. Белов, М. Т. Білуха, О. Д. Василик, В. Г. Дем'янишин, Є. В. Калюга, М. С. Малєїн, В. М. Мурашко, М. О. Никонович, В. І. Невідомий, В. М. Радіонова, Л. А. Савченко, Р. Г. Сомоев, В. І. Стоян, В. М. Федосов, С. І. Юрій, І. Я. Чугунов та ін.

Однак, в науковій літературі недостатньо приділяється увага особливостям здійснення державного внутрішнього фінансового контролю в процесі планування бюджету. Цим обумовлено актуальність наукового дослідження.

Постановка завдання. Питання фінансового контролю під час планування бюджету та особливості його здійснення є особливо актуальним у наш час, адже якою б досконалою не була фінансова система та політика держави, вони не сприятимуть отриманню бажаних результатів без побудови ефективного фінансового контролю. Саме такий контроль здатний забезпечувати ефективний процес формування і використання фінансових ресурсів у всіх сферах економіки країни.

Виклад основного матеріалу. Особливе місце в системі державного внутрішнього фінансового контролю займає попередній контроль, який здійснюється у процесі складання проектів бюджетів усіх рівнів. За допомогою цього контролю органи державної влади, державного управління і місцевого самоврядування мають змогу попередити фінансові зловживання, пов'язані з формуванням дохідної й видаткової частини бюджетів. Головна перевага цього контролю – забезпечення раціональної та оптимальної мобілізації всіх дохідних джерел, а також цільового, ефективного й економного використання бюджетних коштів у майбутньому.

Центральне місце у попередньому фінансовому контролі належить процедурам, пов'язаним з формуванням проекту Закону України “Про Державний бюджет України”, який розробляється з урахуванням пропозицій, наведених у бюджетних запитах, запроваджених в нашій країні як основа для складання проектів бюджетів із 1998 р.

У процесі бюджетного планування важливу роль відіграє попередній фінансовий контроль за визначенням обсягу фінансових ресурсів держави й окремих адміністративно-територіальних одиниць, мобілізованих у бюджет та їхнім розподілом між окремими суспільними потребами [1]. Фінансові органи аналізують прогностичні показники економічного і соціального розвитку, які слугують основою для розробки проектів Державного бюджету України та місцевих бюджетів. Особливу увагу приділяють показникам, від яких залежать обсяг бюджетних доходів, розмір і структура запланованих видатків:

- обсяг валового внутрішнього продукту та його складових;
- фактори зростання випуску і реалізації продукції, що виробляється різними галузями народного господарства;
- фактори зростання рентабельності й скорочення витрат виробництва та обігу;
- товарообіг і його відповідність грошовим доходам населення;
- обсяг капіталовкладень та їхнє забезпечення необхідними матеріальними й фінансовими ресурсами;
- дані про зміну складу об'єктів, що підлягають бюджетному фінансуванню; контингенти в закладах освіти, охорони здоров'я і т.ін.

Для забезпечення реальності дохідних джерел та напрямків бюджетних видатків важливе значення має

контроль за відповідними розрахунками і обґрунтуваннями, які подаються до проекту бюджету міністерствами, відомствами, іншими органами державної виконавчої влади. Результати поданих розрахунків у грошових одиницях мають впливати з обсягу натуральних показників та норм чи нормативів витрат на розрахункову натуральну одиницю.

Фінансові органи аналізують фінансові плани й кошториси і визначають обсяг фінансування в межах наявних фінансових ресурсів. Важливе значення мають розробка розмірів бюджетних дотацій та субвенцій, які передбачається надати з Державного бюджету України, й їхнє цільове призначення. Міністерство фінансів перевіряє техніко-економічне обґрунтування дотацій і субвенцій бюджетам областей, міста Києва, яке містить: статистичні дані про економічний, соціальний, природний і екологічний стан зазначених адміністративно-територіальних одиниць; інформацію про урядові програми усунення різниці в економічному та соціальному розвитку між адміністративно-територіальними одиницями.

Бюджетне планування спрямоване на підвищення ефективності, дієвості й прозорості державного сектору економіки і проводиться шляхом встановлення бюджетних цілей не тільки на наступний рік, а й на перспективу. Тому порядок фінансового планування безпосередньо визначає характер бюджетного процесу.

До системних проблем у бюджетному плануванні в нашій державі, які враховуються при здійсненні фінансового контролю належать:

- недостатнє обґрунтування прогнозованих показників економічного і соціального розвитку;
- низька якість економічного прогнозування, через що макроекономічні показники, які закладаються в основу бюджету, які часто не збігаються з фактичними;
- значне переважання фінансових ресурсів, необхідних для реалізації державних цільових програм, над реальними можливостями бюджетів усіх рівнів;

У контексті оцінювання якості прогнозно-планової роботи у бюджетному процесі важливо провести аналіз виконання прогнозних ендогенних показників, зокрема: валового внутрішнього продукту, інфляції, обсягів промислового виробництва, експорту та імпорту й офіційного курсу гривні. Від точності прогнозу розвитку макроекономічної ситуації у кінцевому результаті залежатиме ефективність бюджетного процесу [2]. Однак, урядом допускаються значні прорахунки при визначенні більшості індикаторів, які враховувались при плануванні державного бюджету. Часто фактичне значення практично всіх показників не відповідає прогнозним розрахункам Кабінету Міністрів України під час формування бюджету.

Незадовільний стан планово-прогнозованої роботи впливає на всю систему управління бюджетом у нашій країні. У бюджетному процесі його суб'єкти приділяють увагу питанням, що виходять за межі періоду одного бюджетного року, і повторюють минулі асигнування без всебічного оцінювання існуючих програм з точки зору їхньої раціональності, ефективності й реальності досягнення конкретних цілей. У сучасних умовах бюджетне планування має бути спрямоване на вирішення завдань оптимізації фінансування державних програм за умови економії та суворой дисципліни щодо витрачання бюджетних коштів.

Перебуваючи під впливом перманентної боротьби за владу базових інституцій держави, планова робота не виконує повною мірою свої завдання, внаслідок чого знижується ефективність бюджетного процесу. Це виражається у порушенні регламенту бюджетного процесу і визначенні нереалістичних бюджетних параметрів та ускладнює інтеграцію бюджету в загально-економічну стратегію розвитку країни.

Основними недоліками бюджетного планування є застаріла методологічна база, недотримання встановлених законодавством термінів проходження стадій бюджетного процесу породжує проблему щодо зміни бюджетних циклів в Україні. Це являється у подальшому порушенні проходження стадій бюджетного процесу на місцевому рівні, ухваленні місцевих бюджетів та зупиненні дії бюджетних програм [3].

Висновки. Нормативно-правове виконання законів України про Державний бюджет України неодноразово забезпечувалося Кабінетом Міністрів України із суттєвими недоліками й прорахунками. Окремі рішення щодо виконання державного бюджету приймалися з порушенням чинного законодавства зі значним затриманням, що в деяких випадках призвело до втрат бюджетних надходжень.

Сучасна політико-правова конструкція бюджетного процесу містить ряд недоліків, які формують систему загроз бюджетній безпеці й потребують вжиття дієвих заходів на державному рівні. Перш за все, йдеться про недотримання нормативних вимог законодавства щодо ухвалення Закону про Державний бюджет України, часту зміну його редакції, нестабільність правової бази та свавільне вирішення державними чиновниками значної кількості важливих регуляторних питань. Внаслідок цього гальмується розвиток конкуренції й спостерігається інституційне втручання в економічні процеси.

Література.

1. Малиновський В. Я. Державне управління: навч. посіб. - Луцьк: Ред. - вид. від. „Вежа” Вол. Держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2000. - 558 с.
2. Селіванов В. М. Право і влада суверенної України: методологічні аспекти. - Монографія. - К.: Видавничий Дім „Ін Юре”, 2002. - 724 с.
3. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 р. №280/97-ВР. Дата оновлення: 11.10.2018. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення 15.11.2018)

References.

1. Malynovskiy, V.Y. (2000), *Derzhavne upravlinnia* [Governance], Vezha Lutsk, Ukraine
2. Selivanov, V.M. (2002), *Pravo i vlada suverennoi Ukrainy: metodolohichni aspekty* [The right and power of sovereign Ukraine: methodological aspects], In Yure, Kyiv, Ukraine

3. Verkhovna Rada of Ukraine (1997), The Law of Ukraine “On Local Self-Government in Ukraine”, available at: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80> (Accessed 15 November 2018).

Стаття надійшла до редакції 16.11.2018 р.